

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Té'sis Tarihi : Nisan 1938

SAYI : 38

1 Temmuz 1943

Basıldığı yer : Çorum Vîlâyet Matbaası

5006744
1943-1944, 38-48

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

Sayı : 38

1 Temmuz 1943 Kuruluşu: Nisan 1938

İÇİNDEKİLER

	Sahife
1 — Yolumuza devam ediyoruz İsmail Ceyhan	1115
2 — Ahiler: İcazetname, fütüvvet şeceresi . . Nazım Tomuş	1117
3 — Çorum halayı «şiir» Sabri Dil	1124
4 — Odalar İsmail Ceyhan	1126
5 — Te'sis Âfet Kobak	1131
6 — Bedri Rahmi Eyuboğlu ile bir sanat konuşması Bahri Miyak	1134
7 — Cönklerden derlemeler Eşref Ertekin	1138
8 — Çorumda Çocuk oyunları A. Tulu	1141
9 — Nerelisiniz ? A. Tulu	1144
10 — Çorumda söylenen bilmece- ler Vesikalar, Fotograf Eşref Ertekin	1145

Yolumuza Devam Ediyoruz

İsmail CEYHAN

Her büyük harp âdem oğullarının sosyal yaşayışında bir inkılâp, hiç değilse, büyük bir değişiklik meydana getirir. Harp sonu, kendilerinde az çok ayakta durabilecek kudret bulanlar tekrarı mukadder ikinci bir kavgaya, hayat kavgasına hazırlanmak için bütün maddî ve manevî imkânlarını seferber ediyor. Öldürücü ve sindirici sonuçlar doğuran savaşlardan sonra ise boğuşma imkânlarından mahrum kalan insan oğlu bir kulübe, bir lokma, bir hırkayı dünyalık için yeter bulup asıl hayatı ruhta arıyor. Bu içe dönme, kavgadan nefret

duyma tepkisinin derecesine göre, ya mistisizmin derinliklerine uzanıyor; yahut ebedî bir sulhun yolları bulunur sanısını güdüyor. Fakat « Hayat bir mücadeledir » düsturu birincilerin kulübesini yıkıyor, Daimî sulh yolcularının kör düğümlerini, çözmeğe vakit bırakmadan, koparıyor.

Cenk meydanlarında kan gövdeyi götürdüğü şu yıllarda harp dışı kalan her millet bu selin altında kalmamak için durmadan sınırlarda süngü, gönüllerde milliyet barajları kuruyor.

Balkan Harbinde kıvılcımlanan, İstiklâl Savaşında alevlenen Türk

Milliyetçiliği - 1939 - danberi dumanlı ülkelerin ışık kaynağı oldu. Bu kaynak, Türk topraklarında milliyet yolunu tutanları selâmete götüren bir nur, yoldan sapanları yakan bir ateş karakterini taşır. Çınaraltı, Millet, Gökbörü,

Türksazı. Kopuz ve arkadaşları ve Halkevi dergileri maşalalarını bu kaynaktan yakıyorlar.

« Ç O R U M L U » da yolunu bu ışıkla gören bir derği olmakta devam ediyor.

AHİLER

İCAZETNAME VE FÜTÜVVET ŞECERESİ

Nazmı TOMBUŞ

Türkistan içerlerinden Akdeniz kıyılarına kadar geniş bir bölgede yaşayan ulusların iktisadî kurumlarını organize ederek kendine bağlamak suretile asırlarca, ruhî ahval ve içtimâî bünyeleri üzerinde devamlı tesirler yapmış ve bazan siyasî devrim ve kuruluş sahnelerinde bile mühim roller oynamış olan (Ahiler) hakkında 25 sene evvelki bilgilerimiz İBİNİ BATOTA seyahatnamesindeki müşahedeye müstenit yazılarla bazı tarih kaynaklarının verdiği çok kısa ve kifayetsiz malûmata münhasır kalmıştır.

Çok Sayın Profesörümüz FUAT KÖPRÜLÜNÜN son zamanlarda yaptığı incelemelerden alınan önemli sonuçlar, Garp irfan âlemini de ilgilendirmiş; yine, başta Sayın bilgin Köprülü olduğu halde yeni, yeni neşriyata hız vermiş olmakla beraber mevzuun tema-

mile aydınlanmasına imkân bulunamaması, tekrar bir hayli düşünüş ve görüş ayrılıkları meydana çıkarmıştır.

Bu konuya ait neşredilen vesikalar üzerinde Sayın bilginlerimizin yapacağı incelemelerden daha önemli neticeler alınacağı şüphesiz olduğundan elimize geçen ve FÜTÜVVET ŞECERE sini de havi olan bir ahi şeyhi icazetnamesini dergimizin vesikaları kısmında aynen neşre başladık. Bu vesikalar, görebildiğimiz emsalinin en eski tarihli olduğundan mevcut bazı faraziye ve görüş ayrılıklarının izah ve birleşmesine yarayacağını umarız.

İcazetnamelerin asılları 1321 hicret yılında 84 yaşında vefat eden esbak Çorum Müftilerinden TEKKELİ HOCA oğlu Hacı İbra-

him Nuri Efendinin evrakı arasından çıkmıştır. Elyevm mumaileyhin torunu ÇORUM MİLLİ KÜTÜPHANESİ HAFIZI MÜTÜBÜ BAY EŞREF ERTEKİN elindedir. Bunlar, üç tanedir. 4, 35x 0, 25 eb'adında bir tomar kâğıda yazılmıştır.

Birinci icazetname; âdi beyaz bir bez üstüne yapıştırılmış 2,x95 0,23 eb'adındadır. Baş tarafından tahminen 30 satırı muhtevi olması lâzımgelen arapça mukaddimenin 85 santimlik kısmı kopmuş, ancak 14 satırı kalmıştır. Emsalinin aynı olan bu mukaddimenin neşrine lüzum görülmedi.

Mukaddimeden sonra, tomarın 59x23 santimetre eb'adını işgal eden kırmızı, yeşil, sarı, siyah mürekkep ve yaldızlı boyalarla süslenmiş fütüvvet şeceresi vardır. [1]

Şecere; alt, üst ve ortasından ufki kornişlerle ayrılmış mustatil bir kaide üstündedir. Kaidenin alt kısmının, merkez ve yanlarındaki daireler içerisine (شجرة) Şecere, (الفوة) Elfütüvve, (الفوز) Elfevz kelimeleri ayrı, ayrı sıralanmıştır. Üst kısmında ise bir hilâl resmi, hilâlin içinde soldan başlayarak

[1] Fotografisi vesikalar kısmındadır.

tersine (الصلوة ترك الزنا الصدق الامانة التقي) cümlesi, hilâlin üstündeki nisf daire içinde (حسن و حسين) Hasan, Hüseyin isimleri vardır.

Bu kaidenin üstüne birbirinden aralıklı iki amut dikilmiş, amudun üstüne de tekrar bir korniş resmedilerek altındakinden daha dar dikine bir mustatil çizilmiş, bunun iki tarafına, yarım daireler yapılarak içlerine (ابوبكر، عمر، عثمان، علي) Ebubekir, Ömer, Osman, Ali isimleri yazılmıştır.

Bu mustatil üstünden FÜTÜVVET AĞAÇI'nın iki dalı yanlara sarkmış, bir dal da dikine uzamıştır. Dik dalın ucunda, daire şeklinde, içine (محمد) Muhammet yazılmış bir budak vardır. Budaktan üç dal daha ayrılmıştır. Ağaçta 7 dal, her dal ucunda birerden 7 yemiş vardır. MUHAMMET yazılı budaktan ayrılan dik dalın (12) geri kalan altı dalın da (28) ki ağacın ceman kırk yaprağı vardır.

(3, 7, 12, 40) sayıları herhalde gelişi güzel düzenlenmiş değildir. Bunların taşıdığı dikkati çeken manalar ise izahtan müstağnidir.

Kaidedeki kornişler içinde ve yemişler üstündeki (ب، م، ن) gibi hurufu mukattaadan bir şey anlaşılamadı. Bunların Ahi şifresi

olan (ل، م، ن) markasından başka meslekî birer remiz olmaları ihtimali vardır.

Yaprak ve yemişlerin içinde Ahilik umde ve esaslarını gösteren (FÜTÜVVET), (İHLÂS), (ŞECÂAT), (KEREM) gibi desatir isimleri, yemişlerin dış kenarlarına da bu düsturları teyit eden ayetler, hadiseler yazılmıştır.

(ب) Yemişi üstündeki (الاخلاص) harfine bir kuş resmi kondurulmuştur. Bu kuş resminin delâlet ettiği mana da anlaşılamadı. İslâmlıkta mekruh olan canlı mahlûk resminin böyle bir tarikat şeyhi icazetnamesinde bulunması dikkati çekmeğe, incelenmeğe değer bir konudur.

FÜTÜVVET ŞECERE sinden sonra birinci icazetnamenin Farsca yazılmış metni geliyor. Bu metin; bazı harfleri divaniyi andıran güzelce bir sülüsle siyh, (AHİ EVREN) ve icazet alan zatın isimleri de altun yaldızlı olarak yazılmıştır. nihayetindeki arapça (شوال المعظم سنة تسعين و سبعمائة هجرته) tarihi 790 rakamını gösteriyor. Sonra şahit isimleri geliyor. Şahitlerden bazılarının (Kırşehir) li olması icazetnamenin Kırşehirde tanzim edildiği kanaatini veriyor.

İcazet alan zatın nereli olduğu belli değildir.

İkinci, üçüncü icazetnameler yapıştırılmak suretile birincinin altına sonradan ilâve edilmiştir. Hepsinin kâğıt cinsleri ve yazı hususiyetleri ayrıdır. Bunlardan biri (غرة المحرم الحرام لسنة ثلثين و ثمانمائة) 830 tarihlidir. İcazet veren AHİ MAHMUT icazet alan da ALİ BİN KASIM dır. Diğer (في اوائل الصفر لسنة التي؟ و ثمانين و ثمانمائة) 880 tarihlidir. İcazet veren AHİ MESUT, alan da AHİ MEHMET BİN ALİ dir. Her ikisi de Farsca'dır, birincinin aynıdır. Yalnız bunlarda arapça mukaddime ve FÜTÜVVET ŞECERE si resmi yoktur.

830 Tarihli İcazetnamedeki tarikat silsilesine fazla olarak AHİ ENAM ve AHİ MESUT, 880 tarihli icazetnameye de AHİ ENAM, AHİ BEDRETTİN MAHMUT isimleri ilâve edilmiştir. Bu iki icazetnamenin nerede tanzim edildiğini anlatacak bir kayıt ve işarete tesadüf edilemedi.

Üç icazetnamenin de bir aileye yani baba, oğul ve toruna ait olduğu icazet alanların künyelerinden anlaşılmaktadır.

AHİ KASIM (İcazetnamesi Tercümesi)

Bilmek lâzımdır ki: esrarı ilâhi müntehileri bayle rivayet ve namütenahi ahbar münşileri şöyle nakil ve hikâyet ederler ki. (Fütüvvet) zamanı kadimi ezeli mezkûr ve hakimi lemyezeli menşurunda ayeti meşhurdur ki, (قالو سمعنا فقی يذكرهم يقال له ابراهيم) ve yine bilmek lâzım özür ve behauesiz muktedir olmak gerek ki, Fütüvvetin rûknü âzamı edeptir. ve mübarektir ol kimse ki edep anın zatında mükteseptir. Babullah meftuhdur. Fakat o kapıya edeple dahil olunur ve edebın hulâsası her şeyi mahalline vazetmektir. Mürit terbiyeyi ahlâkı razıye ile beslemektir ki (الادب وضع كل شيء في موضعه) ve fütüvvetdar olan kimse cemii adabı tarikle arâste ve envai marif ile pirâste olmak lâzımdır. Terbiyeyi itaatte, lokma yemekte, söz söylemekte, yola gitmekte, kalkmakta, oturmakta, kemer bağlamakta ve çözmekte arasınlar ve anın zâhir ve batınıni ahlâkı hamide ve âmâli pesendide ile tezyin efsinler; tâki bu terbiye sebeble o güruhtan olmasunlar ki anların başlarında gaflet ve fesat bulunur.

Onlar şu ayeti kerime mealine mâsadaktırlar; (ولقد زورنا لجهنم والانس لهم قلوب لا يفقهون بها ولهم آذان لا يسمعون بها اولئك كل الانعام بل هم اضل اولئك هم الغافلون) ve sahibi fütüvvet olanın (الغافلون) altı haslatla müzeyyen olması lâzımdır. O altı rûkûn o kimsede muayyen olmalıdır. Bu altı rûkûnün başı (Tefiki Hakka karşı küşadedil) gönlü açık olmak yani iptida gelene gidene kapuyu açık bulundurmak. Babullah meftuhdur.

İkinci Rûkûn : (Küşade pişani) alni açık olmak ve gözü müsafirlerin gelmesine muntazir olmak (قوله تعالى : هل اتيك حديث ضيف ابراهيم المكرمين اذ دخلوا عليه فقالوا سلاما)

Üçüncü Rûkûn : Sufranın bağıni açup nesi varsa huzura getireki (السحى باملك) altı rûkûnden üçü de şunlardır.

Birinci, Gözünü ayıp görmekten bağılyaki (يعلم خائنة الاعين وما تخفي الصدور)

İkincisi. Lisasını gıybetten ve mesaviden ve yalandan ve büh-tandan hıfzede ki (يحسب احدكم ان يا كل لحم اخيه ميتا فكرهتموه)

Üçüncüsü, kemerini haramdan men ede ve nefsin yularını haramdan çekilmiş bulundura (قوله تعالى : والذين هم لفروجهم حافظون الا على ازواجهم او ما ملكت ايانهم) ve kendi aziz vü-

rudunu az yemek az uyumak ve az söylemekle meşgul ede ve hulku ilâhiye ile tahalluk edüp halk ile güzel geçine ve kimséye eza ve cefa etmeye.

FARSCA ŞİİR TERCÜMESİ

Senin o güzel sözlerin inci delmektr.

Güzel huyun söz kabul etmektir.

Senin ilim ve amel ve zühdün nedir.

Az yemek, az söylemek, az uyumaklığındır.

Bu ekavil ve te'vile binaen dir ki o sözler mübarek ibare müteberrek bir teşrifdir. Bu zaif, nahif; Allahın kullarının en küçüğü ve en muhtacı AHİ TURUT can kardeşi ve iki cihan sevgilisi pek aziz, pek kerim, pek büyük, müttaki, mütedeyyin, mukbil, makbul, eshabın mefhari, akranının iftihar, fütüvvet ve mürüvvetin meliki, Ahi Hace ELHAC KASIM BİN AHİ ALİ BİN AHİ NECDETTİN Allah anın hakkında tevfikini daim buyursun.

Lâyık ve münasip buldum ki âstâne kapusunu açsun ve kandil assun ve terbiye tutsun ve gelip gidenlerle süt ve şeker gibi ihtilât etsün ve kemer bağlasun ve çözsün ve bu tarikte kendi kudretini ta-

mam ve kemaliye göstereşün ve fütüvvetdarlık şeraitinden hiç bir dakika fevtetmesün ve Hazreti Hudaya ve Resule ve bilcümle Müslümanlara lâyük olan ihtiramı yerine getişün. (والله العزة والرسوله والمؤمنين) ve şol kimselerki mezkûr Ahi ELHAC KASIM'a iradet getirmek isterler bu işte anın elini sultanı fütüvvet ve mürüvvet va evliyanın ve ariflerin kutbu AHİ EVRAN (قدس الله سره العزيز) eli bilsünler ve anın (AHİ HACE ELHAC KASIM'IN) kabûlünü AHİ EVRAN hazretlerinin kabulünün aynı tanusunlar. Zira AHİ KASIM'IN meyanını AHİ ZAHİRETTİN TURUT ECE bağlamış ve çözmüştür. Ve AHİ TURUT ECE nin kemerini AHİ ŞEREFETTİN HACE OSMAN bağlamış ve

çözmüştür. Ve AHİ ŞEMSETTİN HACE OSMANIN kemerini AHİ PÜSER FÜKAİ ve AHİ PÜSER FÜKAİ nin kemerini AHİ EMİRCE ve AHİ EMİRCE nin kemerini SULTANÜL FÜTÜVVE VELMÜRÜVVE AHİ EVRAN (قدس الله روحه) bağlamış ve çözmüştür. Nasilki AHİ NASİRETTİN EVRAN'IN kemerini AHİ AHMET bağlamış ve çözmüştür. AHİ AHMEDİN AHİ KAYSER, AHİ KAYSERİN AHİ BAŞAR ve AHİ BAŞRA nin kemerini AHİ KAPLAN, AHİ KAPLANIN, AHİ HÜSAM SUZENİ ve AHİ HÜSAM SUZENİ nin AHİ ABDULLAH ve AHİ ABDULLAH'ın AHİ FEREC ZENGÂNİ ve AHİ FEREC ZENGÂNİ nin AHİ ALİ URBAN ve AHİ ALİ URBAN'ın AHİ MEHMET HASIRBAF ve AHİ MEHMET HASIRBAF'ın AHİ MEHMET BUHARİ ve AHİ MEHMET BUHARİ'nin AHİ REŞİT KÜPRÂ bağlamış ve çözmüştür. AHİ MEH-

MET REŞİT KÜPRANIN kemerini ABBASİLER hanedanı bağlamışlar ve çözmüşlerdir. Ve Abbasiler hanedanının EMİREL MÜ'MİNİN HAZRETİ ALİ (كرم الله وجهه) bağlamış ve çözmüştür. Ve EMİRÜL MÜ'MİNİN HAZRETİ ALİNİN kemerini EMİRÜLMÜ'MİNİN HAZRETİ HAMZA bağlamış ve çözmüştür. Ve EMİRÜLMÜ'MİNİN HAZRETİ HAMZANIN kemerini HAZRETİ MUHAMMET (عليه افضل الصلوة واعلاها) bağlamış ve (وأكمل التحيات واسماها) çözmüştür. Ve hazreti MUHAMMED (عليه السلام) Fütüvveti CEBRÂİL (عليه السلام) hazreti rububiyetten getürmüştür.

Hicri senenin 790 ı Şevvalı muazzamın ikinci 10 unda yazılmıştır. [1]

والسلام على من التبع الهدى

[1] Tercüme, Sayın Bilgin Remzi Akyürek tarafından yapılmıştır.

ŞAHİTLER

Hacı Ali bin Abdulcelil	Emir Mahmut bin Zekeriyya Elmarfu
Davud bin İshak Elsüleymani	Seyyid Elmüderresin Mevlâ Sinanettin
Seyfettin Mustafa Elvarz	Ehi Bayezit Elbezzaz

Bunu yazan :

Ahmet bin Hıdır bin Elhaç Mahmut Eltalip Elkırşehri

Hacı Ali bin Elhaci Hdir. Eltalip Asalaha Şanuhu Ehi Halil bin Ali

Elhaç Hüseyin Kırşehri Tay bin Yahya Elhaç Bedrettin Kemanker

Şeyh Tosun bin Hasbek Elmaruf Bimefkâ? Hacı Mahmut bin Ehi Süleyman

Yakup bin Hıdır Kırşehri Ahi Bezzaz Elhafız Koç Mehmet

Lutuf Danişmet Bedrettin Pustinker Kıyasüddin Vebar?

Elhaç Bayezit Kemenker Ehi Şaban Elhaç Ulubey Balı Keşker

Hacı Osman bin Fıkai Elkırşehri Balum Beyi

Elhaç Mahmut bin Cebrail Ehsenellahü Hatemehü Hasbey

Hacı İbrahim Yegân Mahmut bin Eşper Hacı Mahmut Fıkai

Mehmet bin Hibetullah Ehsenellahü Hatemehu

Çorum Halayı

Halay bilen yiğitler ayak üstü görünsün,
Koç yiğitler meydanda diz çökerek öğünsün,
Kara çoban davulu omuzunda döğünsün,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Bu ses duyan yiğit koştı meydan yerinde,
Memet Ali, Niyazi coştı meydan yerinde,
Düşmana koşar gibi Sakarya önlerinde.
Halayların içinde başta Çorum halayı.

İnce ses zurnanın uydu davul sesine,
Bir yiğit düzen verdi son defa mor fesine,
Sildi açık alnını sırmalı çevresine,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Sağ baştan uca kadar onbir yiğit dizildi,
Onbiri de koç yiğit, onbiri de güzeldi,
Heey.. heey sesleri gece ta göklere yükseldi,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Yandı meydan yerinin bir kaç semtinde ataş (ateş)
Halay safı bir anda eğildi yavaş yavaş,
Yine kalktı, doğruldu bir hızda onbir baş,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Bir daha eğildiler koç yiğitler meydanda,
Ağır ağır yerlere, diz vurdular yan yanda
Onlar gibi bizleri sardı sonsuz heyecan da,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Halay başını çeken al bir çepken geyinmiş,
İğdeli Gelinde de bu genç zorlu yeğmiş,
Millî Şefimiz bile bu halayı beğenmiş,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Dizlerde beyaz beyaz toprak izleri kaldı,
Toprakta gölge gölge ayak izleri kaldı,
Bir çocuk gibi neşe, şenlik bizleri sardı.
Halayların içinde başta Çorum halayı

Şimdi ayak değişti işaret verdi çevre,
Heey.. heey sesleri ile başladı yeni devre,
Ayak urdu yiğitler, diz çöktüler yerlere
Halayların içinde başta Çorum halayı

Gene çevre öndedir, halay çekilir gider,
Baş halaycı ortada oynar, eğilir gider,
Kucak kucak selâmlar kol kol verilir gider
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Ayak değişti yine, bütün gözler çevrede,
Onbir yiğit bu kez de döndüler bu devrede,
Belki bir hisle döner halay gibi küre de
Halayların içinde başta Çorum halayı...

Seven kız çevre işler, sırma çevrede parlar,
Çevresi olan yiğit sevdiğine göz kırpar,
Çevre deyüp te geçme halayda gönül yapar,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Yiğit mendil kullanmaz ona çevre zaraşır,
Yeğninin altında onu göksünde taşır,
Küsü tutmaz yiğitler, küskün olan barışır,
Halayların içinde başta Çorum halayı.

Eş ve dost bağdaş kurmuş yer yer iki geçeli,
Kim düşünür bu anda son nefesi eceli,
Sabri Dil bir haylı var halayları seçeli,
Halayların içinde başta Çorum halayı

ADANA : Sabri DİL

ODALAR (1)

Tekkeli Hoca Oğlu'nun Odası

İsmail CEYHAN

Türk sosyal yaşayışında, odalar başlı başına bir konu olabilecek değer taşır. Bunlar Türkün konuk severliğini temsileden birer anıt gibidirler. Her oda, muhitinde yaşayanlara, sahibinin ve orada toplananların meşrebine göre renk alır. Odalar vardır ki sohbet edilir, odalar vardır ki türlü eğlencelere sahne olur; fakat hepsinin ortak vasfı, yerli ve yabancı konukları ağırlamaktır.

Sürat asrı olan zamanımızın sosyal yaşayışta yaptığı değişiklikler eski kıymetleri ve bazı âdetleri kendiliğinden hükümsüz bıraktı. Bunlardan biri de odalardır. Tren, otomobil, hele tayyarenin; günler, haftalar, aylar süren yolları dakika ve saate indirmesi, konak yerlerinde yolcu ve gezicilerin yatak ve yiyecek ihtiyacını sağlıyan otel ve lokantaların kurulması odaların kalkmasında ilk sebep olarak ileri sürülebilir.

Tarihe mal olmuş sayılan bu müessesenin özelliklerini yayınlamak salâhiyet sahiplerine düşer. Biz, Çorum'da bulunan odaların isimlerini, kimlere ait olduklarını ve bunlar hakkında söylenenleri, gördüklerimizi yazmakla yetineceğiz.

Yapısının eskiliği, zamanında, nam kazanmış olması bakımından ilkolarak «TEKKE Lİ H O C A O Ğ L U » nun odasını anlatacağız.

Yüksek nezaketiyle ziyaretçilerini daima mahcup bırakan Bay Eşref Ertekin'e bu iş için ricada bulunduğum zaman beni memnulukla karşıladı; beraberce odaya gittik.

İki kanatlı, üstü örtme çatılı cümle kapısından dikkörtken biçiminde, oldukça büyük bir avluya girdik. Gövdeleri kanburlaşmış,

(1) Oda sözü Çorumda selâmlık yerine kullanılır.

dalları çörtükleşmiş bir zuval «kızılçık» ağacıyla yanındaki dut ağacına doğru yaklaştık. Esmerleşen kabuklarının, her kırışığı ayrı bir hatıra saklıyan ihtiyar yüzleri ziyaretçilere artık gülümsemiyor. Üstüne gölge saldıkları, aynasında sarmaşıp oynastıkları, şimdi toprak olan eski havzun hatırasına eğilmişler; kuru, donuk gözlerle düşünüyor ve geçen günlerin özlemini çekiyorlar sanılır. Havuza su boşaltan kiremit pöhrengin taşlıktan bahçeye doğru sarkan kırık ağız şekilsiz, kızıl ve karanlık bir göz gibi hareketsiz duruyor. İçine dolan tozlar onun lüzumsuzlaştığını anlatmağa yetici. Çünkü artık ne şırıltısıyla hayranlarını dolayına çeken serin havuz ne köküne su gönderdiği eyvaz «üvez», fındık, ne meyvasını serinlettiği erik, ayva, kaysi, kirez ağaçları ne de çeşit çeşit renk ve güzel koku saçan zarzarak «erguvan, leylak» patlangıç «mürver», menekşe, sümbül, karanfil ve zambak çiçekleri var...

Tatlı bir meyille yükselen bir kaç basamaklı merdivenden divanhane denilen geniş, kırmızı taban kiremidi döşeli sofaya çıktık. Sofanın önü merdivenden başlıyarak karşı duvara kadar par-

maklıkla çevrili. Parmaklığın iç tarafındaki peştahtası denilen sedire oturduk. Divanhane yarım metre kadar yüksek yazlık sofa var. Bir zamanlar yorulmaz ve ezasız bir sabırla yeşil dallarının ucundaki mor dutlarını sofa-daki konuklarına sunan şimdi kavruk ve çörtük ağacın konuksuz kala kala kısırlaşan cömertliğini içimiz sızlıyarak andık.

Giriş kapısının (odanın dış kapısı) üstünde arap harfleriyle siyah zemin üzerine kocaman bir M A Ş A A L L A H, onun altında 1237 H. (1821) yazılı. Yüz seneyi aşan bu tarih sonradan duvara vurulan badana ile gölge-lenmiş. Bu, odanın sıvanma tarihidir. İhtiyar ev sahiplerinin dedelerinden duyduklarına göre, yapı bu tarihten yirmi beş yıl önce yapılmıştır.

Geometrik şekillerle süslenmiş, yanları iki yarım, üstü bir bütün kemerle örtülü giriş kapısından kapıaralığı denilen yere girdik. Karşımızda altalta dizilmiş ayakkabı rafları, sağda solda süslü iki kapı var. Soldaki daha özentili. Belli ki asıl odaya açılıyor. İçerde, odanın tabaniyle kapı arasında, bir adım genişlikte, sağa sola uzanan, tabandan on

santimetre kadar aşağıda kırmızı tuğla döşeli TEHRİZ var. Tehrizin solunda divanhaneye bakan bir pencere, sağa bakınca duvara oyulmuş sağlı sollu gözükler : nargile yerleri görünüyor. Asırlık nargileler daha biraz evvel kullanılıp yerlerine konmuş gibi buğulu duruyor. Bu yuvaların altında alçıdan bir raf var : el yüz yıkamak, aptes almak için leğen ve ibrik yeri. Nargile yerlerinin solunda ocak duvarı içindeki çubuk ve marpuç yuvası zevkle oyulmuş. Tehrizle oda tabanının birleşme yerinde bir de parmaklık varmış. Kapının karşısındaki duvarın sol köşesine gömülmüş camlı bir dolap görünüyor. İçi kitap dolu. Bay Eşref Ertekin'in dedesi Müftü İbrahim Nuri Efendi'nin kitapları.

Yerden bir karış kadar yüksekte asırlık sedire oturduk. Sedir yastıklarının oda ile yaşıt olduğunu öğrendim. Zaman ne boyalarını soldurabilmiş ne dokusunu eskitebilmiş. 120 Yıl önce yastık yüzlerinin ipliğini becerikli elleriyle eğiren ve kumaşını, zevkin bütün inceliklerini gözden kaçırmadan dokuyan Topal Emine Hoca'yı o an tezgâhının başında görür gibi oldum.

Avluya bakan dört pencerenin üstünde K A F C A M I denilen kemerli birer küçük pencere daha var. Alçı çerçevesi kafacamlarının renkli camlarından sızan ışıklar odaya tatlı bir loşluk seriyor. Kabartma tahta kareciklerle süslenen tavanı bu loşluğun içinde uzun zaman seyretmek göze yorgunluk vermiyor. Ödevini sobaya terkettiği için artık gereksizleşen ocağın önünde beyaz bir perde gerilmiş. Yan taraflarda, üstüste iki taraflı sıralanmış oyuklar var. Oyuğun birinde beyaz bir güğüm duruyor. Bu oyukların Ş E R B E T L İ K olduğunu öğrenince güğümün eskiden kalma ve içinde son gelen konuğa sunulan şerbetten bir parçasının saklı olabileceğini düşündüm. Sanımı bozacak bir cevap alırım korkusuyla, güğümün de nargileler gibi o zamandan kalma olup olmadığını sormağa cesaret edemedim.

Yine ocağın sağında solunda birer dolap var. Her dolabın iki yanında M E D İ N E denilen kapaksız gözler ve altlarında birer çekmece. Dolap, çekmece ve medineler ayrı ayrı işlere yarıyorlar. Ocağın sağ ve sol ilerisinde makat «sedir» seviyesinden biraz yüksekçe dörtköşe biçiminde,

büyük ve itibarlıların oturmasına ayrılmış O C A K K Ö Ş E lerinin üstleri halı ile döşeli. Yalnız bunlardan biri kaldırılarak yerine sandık konulmuş. Ocak duvarından başka üç duvarı ince bir kemer gibi çeviren daracık bir raf kapıya kadar uzanıyor. Rafın altında R A F A Y N A S I denilen bölmeli tahtalardan yapılmış pevraz yapıştırılı. Karşı duvarın sağ köşesinde, ocak yanında, rafın altına asılmış iki asa duruyor. bunlardan biri bay Eşref Ertekin'in dedesinin babasının şeyhi olan Kerem İssi'ya aitmiş. Asanın üstü burma burma. Bu asanın uzak diyarlarda yetişen burmalı bir ağacın dalından yapıldığı söyleniyormuş. İkinci asa bay Eşref Ertekin'in dedesinin annesinin babası şair ve âlim Yusuf Bahri'ye aitmiş. Üst ucunda siyah bir topuz, alt ucunda sivri bir demir var.

(Kapı aralığından) karşiki odaya geçtik. Burasının adı KAHVE OCAĞI dır. Asıl odadan küçük, içinde kahve takımlarını ve bazı lüzumlu mutbak eşyalarını koymağa mahsus yerlerden başka göze çarpan bir özelliği yok.

Soyunun kökü, şimdi Mecitö-

zü'ne" bağlı, Elvançelebi (Tekke) köyünde kendi yaptırdığı türbede yatan, Kırşehir'li Âşık Paşa'nın oğlu Elvan Çelebi'ye kadar uzanan bu eski ailenin bir buçuk asra yakın tarihi olan odasına tanınmış adamlardan kimlerin geldiğini ve konukluk ettiğini de öğrenmek istedim.

Ev sahibi aile büyüklerinden, emelerinden (hala) duyduklarını anlattı:

«Divan sahibi Kuddusi'nin oğlu (adını hatırlıyamıyorum) dedem İbrahim Nuri Efendi'nin yanına gelmiş, beyzi şekilde, üstü arap harfleriyle yazılmış madenden bir levha hediye etmiş. (*) Son zamanlara kadar gözüme ilişiyordu, şimdi belki de kaybolmuştur.»

« Kadiri Tarikatı'na mensup Çin Müftüsü de on beş yaşındaki oğlu ile odaya gelmiş. bir gün zikir esnasında şevka gelen on beş yaşındaki genç başıyla duvara vurunca duvarı çatlatmış. (Eliyle kapının karşısındaki duvarın çatlağını gösterdi.) Bu çatlağın o zamandan kaldığını emelerimden

(*) Hediye edilen eşyalar arasında teberler vardır. Bunlardan birinde [1308 Derviş Hassa] kazılı.

işitirdim. Sonra çocuk hastalanmış kırk gün «kahveoçağında» yatmış. bir de Sivaslı Mor Ali baba gelmiş. (**) Keramet sahibi bir adammış. Oğlu Gulami de kendi matbu divanını göndermiş. Bu divan şimdi bendedir.

«Odaya her gelen kâh rafaynasına, kâh duvara hatıra olabilecek yazılar yazarlarmış. bazıları da kâğıda yazıp duvara yapıştırmış. Bu duvarların yazı

ve kâğıtla kaplı olduğunu çok iyi hatırlıyorum. Evlendiğim zaman benim odaya geçmem icabetti. Kadınlar odayı temizlerken bütün yazıları kazımış, kâğıtları yırtıp atmışlar. Eve geldiğim zaman çok üzülümse de ne çare?»

Kazıntıların ve sökülen kâğıtların yerleri hâlâ belli. Medlûlleri kaybolan bu hatıralar şimdi kim bilir hangi faninin ruhunda saklıdır.

TESİS

Âfet KOBAK
C. M. U. Muavini

Tesis lugat manasiyle temel leştirmek, kurmak demektir. Bu müessese modern hukuk sayesinde şahsiyet iktisap etmiş bir eserin, bir fikrin, umumiyetle devamlı bir maksadın vücut bulması için tahsis edilmiş bir sermaye, bir maddî varlıktır.

Medenî kanunumuzun mer'iyete girdiği tarihten evvel tesisler dinî ahkâmda; VAKIF ismi altında mevcuttu. Vakıfların gayesi de en ziyade dinî bulunmakta idi. Bu sebebledir ki vakıf; (menfaati ibade raci olmak üzere bir aynı, Allahın hükmünde olarak daimî surette temlik ve temellük edilemez bir hale getirmek ve bu suretle vakfedilen aynıın menfaatlarını vakfedenin arzu ettiği hususlara sarfetmek) dir diye tarif edilirdi. Bu

günkü medenî hukukumuz her şeyden bu hukukî müesseyi dinî kisvesinden çıkararak onu daha ziyade ihtiyaçları karşılayacak faydeli bir müessese haline ifrağ etmiştir.

Bu günkü hukukumuzda tesis, kanunumuzun 73 ve müteakip maddelerinde hükme raptedilmiştir. Bu hükümlere göre bir tesisin vücudu için üç şartın bulunması lâzımdır:

1 — Devamlı bir maksat ve gayenin mevcudiyeti; daimî olmayan bir gayeye tahsis edilen servet tesis sayılamaz bir abide yapılması muayyen adette fakara çocuğa yardım yapılması, felân hastahaneye şu kadar yatak hediye edilmesi gibi devamlı olmayan bir maksat için tesis yapılamıyacağı gibi dünyanın düzlüğünü isbat

BİBLOGRAFI : Şahsın hukuku : Profesör Ahmet Esat Arsebük, Medenî kanun şerhi : Profesör Mustafa Reşit, Medenî hukuk tercümesi : Rosal, Medenî haklar tercümesi : Kürti.

(**) Mor Ali Baba hakkında bak.

Sivas Folkloru. Vehbi Cem Aşkun. Çorum
Millî Kütüphane No. 9767/172

etmek veya insanların havasız yaşayabilmelerini temin etmek gibi ilmen ve fennen yapılması kabil olmıyan veya sıtmanın tedavisini keşfetmek gibi malûm olan şeylerin tahakkuk ettirilmesi veya gayri kanunî ve gayri ahlâkî maksatlar için tesis kurulamaz. Keza gayesi tahakkuk eden tesislerde kendiliğinden infisah ederler gayenin bir veya müteaddit olmasında beis yoktur. Meselâ fukara kimseleri tedavi için bir hastahane açmak; onları tedavi için çıkanlara iş bulmak gibi müteaddit maksatlı bir tesis kurulabilir.

2 — Gayenin tahakkukuna sarfolunmak üzere bir MAL olmak bu malın hazır olması ve müessisin mali bulunması lâzımdır. Malsız bir tesis kurulamayacağı gibi piyânkodan isabet vaki olduğunda veya toplanacak sadakaları vermek şartı ile de tesis kurulamaz. Mal tesise tahsis olunduktan sonra müessisle alâkası kalmaz. Esasen tesislerde şahsiyeti hükmiye bu mala izafe edilmektedir.

3 — Muayyen olan maksat ve gayeye tahsis olunan malları sarfetmek için bir hükmi şahsiyete vücut vermek. Bu sıfatı itibariledirki tesis diğer hükmi şahıslardan ayrılır. Faraza : evvelce tahsis

olunmuş bir vakfa bir mal vermek yeni bir tesis kurmak değildir. Bu bir hibedir.

Bu saydığımız üç unsurdan ilk ikisi mevcut olduktan sonra üçüncüsünün tahakkuku ile tesis kurulmuş olacaktır. Bu da kanunun takyit ettiği bazı yollarla yapılır.

Bir tesisin vücuda getirilmesi için takyidat denen şeyler sadece bazı şekillerin yerine getirilmesidir. Yoksa hükümetten müsaade almak icabetmez. Halbuki Alman medenî kanunu bu hususta hükümetin müsaadesini şart kılmaktadır.

Bizde üç türlü tesis vardır :

1 — Sosyal gaye takip eden tesisler ki Hastahane, Mektep, Dispanser gibi menfaati umuma hadim kurumlardır.

2 — Dinî gaye takip eden tesislerdir ki eski islâm vakıfları ve cemaat vakıfları bu nevidendir.

3 — Aile tesisleridir. Bunların teftiş, mürakabe ve tescil edilmesi hakkında kanunumuz hususî hükümler koymuştur.

Bu aile tesislerinden başka kanunumuzun 322 inci maddesinde ayrıca AİLE VAKFI namile hüküm mevcuttur.

Tesisin teşkili :

Tesis şekle tabi bir akit olup

medenî kanunumuzun 74 üncü maddesine göre resmî senet veya vasiyetname ile yapılır. Resmî senet tesise vücut veren malın menkul veya gayri menkul olmasına göre Noterlik veya Tapu memurluğunca tanzim edilir.

Tesis yapmak için muayyen bir ehliyetin olması icabetmez. Binaenaleyh medenî haklarını kullanmaya ehil olan gerek hâkikî, gerek hümmî bir şahıs tesis yapabildiği gibi temyiz kudretini haiz olan küçük veya mahcur dahi ölüme bağlı tasarruf ile bir tesis vücuda getirebilir. Burada da mirasdaki tasarruf nisabının tecavüz edilmemesi lâzımdır.

Bir mameleki hükmi şahsiyetin vücut bulması için tescil icabettiği cihetle tesisin de mevcudiyeti hukukiyeyi haiz olması için mahkeme sicilline kaydolanması lâzımdır. Bu şart İsviçre medenî kanununun ihzarı sırasındaki birinci lâyhada mevcut değildi. Bilâhère konulan bu husus hakkında rapor-tör Öjen Hubr verdiği izahatta ezcümle (Ehli hibre komisyonu tesisin şahsiyet iktisap etmesi için bir ilâm muamelesinin ifası maddî faydalar temin etmektedir. Bu muamele ifratkârâne bir şey değildir. Buna binaen tesisin sicille

kaydı şartını vazettik ekseriya tesisin temamiye teşekkül etmesi yahut müessisin iradei kâmile sinin taliki ile ihdas olunmamış ve şahsiyet iktisap etmemiş olması bu şartın lüzumunu daha bariz bir surette isbat eder. Aile ve dinî tesislerde bu şartın vücudu icabetmez) demıştır. Şu izahattan anlaşıldığına göre sırf ailevî mahiyette olan tesislerin böyle tescil mecburiyetinden varest e bırakılması faydalı bir şeydir.

Diğer tesislerin ise tescile tabi tutulması hem bir intizam temin etmek ve hem de böyle vakıflara şahsiyet izafe etmek fikrine matuf bulunmaktadır. (Tesisin mahkeme sicilline kaydi, tesis senedi müeddasına ve tesisi teftiş kendisine ait olan makamın talimatına göre icra olunur.)

Müessis tesise vücut veren resmî senet veya vasiyetnamesinde tesisin uzuvlarını veya iradesini kâfi derecede sarahatla tayin etmemişse tesisi teftişe salâhiyetli olan 77 inci maddenin saydığı teftiş makamları tarafından icabeden tedabir ittihaz olunur.

— Sonu Var —

Bedri Rahmi Eyuboğlu İle Bir Sanat Konuşması

Bahri MİYAK
Türkçe Öğretmeni

Bedri Rahmi Eyuboğlu, Halk Partisinin resim müsabakalarına eser hazırlamak üzere geçen sene Çorum'da çalıştı; birçok peyyizajlar, kompozisyonlar, portreler, bundan başka, sayısız etüdler ve taslaklarla, tedaris yılını açmış olan Akademi'deki derslerine vetişmek üzere, İstanbula döndü.

Eyuboğlu'na değerli ve reformatör bir ressam olmasından daha çok hakiki bir şair ve sanatkâr olduğu için gıyaben ve ruhen bağlıydım; Çorum'a geldiğini haber alınca, ilk işim tanışmak ve görüşmek vesile ve fırsatlarını kollamak oldu.

Kendisini tanıyan bazı dostlarım, bu iştihakımı ona duyurdular.

Daha ilk görüşmemizde bana kocaman ve bütün vüs'ati ile açılmış bir dost eli uzandı ve dost dudaklardan ismimin harfleri büyük bir sempati ile döküldü.

Kavak ağaçlarının havuz başına serdiği serin gölge ehramında bütün samimiyetiyle konuştu. Gerçekten onda, başındaki sanat hummasının tamamen aksine, ilik bir samimiyet ve mahviyet havası vardı; dostluğunda oğlumuz Mehmed'in safiyetini bu'dum.

Neler söyledi? bunlar bir mecmua sahifelerine geçmeyecek kadar kırık dökük şeyler: Kırık dökük.. Elmas kırıntıları gibi.. Onları kendime saklıyorum. Anlatacaklarım ona ait hatıralarımdan bir parça ve sanatkârın şiir

anlayışını ifade eden kısımdır.

Onunla birlikte Ilica bağlarının en mutenâ bir yerinde, tabiatın, geniş ve serazat tabiatın kucağında, «Elmalardan toprağın hasretini ve serin çeşmelerin çağiltısını» dinledik.

Şimdi büyük bir hayranlıkla hatırladığım şeylerden, birçok şeylerden bahsetti; biz hemen yalnız ve zevkle dinledik.

Kendisinden YARADANA MEKTUPLARI'nın bazı kısımlarını okumasını rica ettik: Dakikalarca, toprağın kokusunu, usareyle dolan tohumun mes'ut gerinişini, iten tohumun doğum ızdırabını, sıkı toprağın baba olmak sevincini, velhasıl tekmil bir hayatı aynı zamanda içine alan bir zevk ve güzellik dünyasında yaşadık.

Büyük tevazuundan, istediğimiz herşeyi esirgmeden veren samimiyetinden ve sıcak dostluktan cesaret almış olacağım; ona bir röportör merhametsizliğiyle işkenceler etmek arzusunun kendimi çekip çıkaramadım.

Sordum:

— Resim'de olduğu gibi şiirde de bir yenilik, bir başkalık, bir telâkki ve anlayış ayrılığı peşindediniz. Sizin ve içinde oldu-

ğunuz bu ceryana bağlı daha bir çoklarının şiirleriniz, eskidenberi alışageldiğimiz geleneklere tamamen aykırı bir rota üzerinden yol alıyor; ekseriya onlardaki güzelliği ancak sezebiliyoruz. bazan da buna hiç bir zaman muvaffak olamayacağımızı düşünerek ümitsizliğe düşüyoruz. bu hususta ne düşündüğümüzü öğrenmek, benim için, üzerine yeni bir anlayış ve telâkki sistemi kurabileceğim bir temel olacak.

— Buna cevap verebilmek için, biraz gerilere dönmek lâzım: bizde, şimdiye kadar, avrupai mahiyette hiç bir sanat eseri yaratılmamıştır. Bu iddiam, bütün sanat şubeleri için doğruysa da bilhassa edebiyat için ileri sürülmüştür.

Ben, lise tahsilimi ikmal ettiğim memleketimde, hiçbir eserden edebi kültürümü kuracak mikyasta istifade etmedim. Bu mazhariyetin sırrına garp dillerindeki eserleri doğrudan doğruya asıllarından okumağa başladığımdan itibaren erdim ve hakiki sanatı ancak garp eserlerinde görüp tanıdım. Benim sanatkâr tarafımı yapan tamamen garp ve Avrupadır. Benim gibi, kendilerini yeni bir telâkki içinde bulanların he-

men hepsi, bu tesiri ve kültürü batı'dan almışlardır. Bu açık hakikat, eserlerimizle eskiler arasındaki derin başkalığı ifadeye yeter sanırım.

Şimdiye kadar Türk sanatı ve bilhassa Türk Edebiyatı, garbi taklidetmiş, garbe teveccüh etmiş, garpçı olmuş, fakat hiçbir zaman G A R P L I olmamıştır. İşte bu nesil, garpli olmağa çalışan ilk nesildir.

Eskiler, vak'a ve hikâye ile şiiri karıştırmışlardır. Şiir, bir anlık tahassüsün, geçici bir doğuşun ifadesidir. Hatta diyebilirim ki şiir yazılmaz; şiir duyulur; hissedilir, düşünülür. Bu anlık tahassüslerimizi, aslından hiçbir şey kaybetmeden ifade etmek mümkün değildir. Şiir öyle uçucu bir varlıktır ki bir kalıba dökmeğe kalkılırsa, çok geç kalınmış olur. Çünkü, bu çok kısa zaman bile cevherin kıymetinden kaybetmesi için kâfidir. Bununla beraber ifade etmek, ifade etmeğe çalışmak bir zarurettir. Biz, bu anlık duyguları, mümkün olduğu kadar aslı gibi ifade etmeğe çalışıyoruz.

Bana göre şiir, bir anda kafamızda doğuverip o tatil anın telezüzü içinde canveren *nav*

bir duygudur.

Vakası, hikâyesi olan bir şiir olamaz. Bu, olsa olsa bir hikâye, nihayet manzum bir hikâyedir.

Tekrar sordum :

— Şiirlerinizin şeklinde umumiyetle bir tercüme kokusu seziyor; bir yabancı ruh yaşıyor; ifade yerli sentaks'a, alıştığımız tertibe aykırı düşüyor. Yeni şiirin yadırganan yeri, edasından ziyade müeddası, içinden çok dışı, ruhandan fazla kalıbdır. Bu ifadeye yerli bir ruh nefhetmek mümkün değil midir?

— Haklısınız. Bizim en büyük kusurumuz lisandaki noksanımızdır. Fakat bu da, eskilerin hakiki şiirin ifadesine yarıyacak kadar işlenmiş bir dil bırakmamış olmalarındandır. Yeni duygular için tamamen yeni kalıplar aramak lâzımdır. Bu da zamanla doğacaktır. Ancak, bugün şekilden daha çok öze ve içe önem vermek zaruridir.

Evvelâ öz şiir malzemesini bulmalıyız; onu ifade için mükemmel bir lisana muhtaç olduğumuz muhakkaktır. Netekim bu da olmaktadır.

Yeni şiir dilinin bir tercüme çesni verdiği de doğrudur. Bu,

bizim aldığımız garp kültürünün giderilmesi gereken bir tesiridir; kusurdur. Bu kusurumuzu biliyoruz; demek ki izale etmek çarelerini de arıyoruz.

Son defa bir muziplik yapmaktan kendimi alamadım :

— Eski edebiyatta, hiddet, korku ve sevinçten doğan kuvvetli heyecan ve halecanların ifadesi hususunda «Çakşırını ıslattı», «şalvarın nemnâk eyledi.» Yollu bazı tabirlere rastlanmaktadır. Fakat bu cümleler, hiçbir zaman şiir iddiasında olmıyan mütevazı

yazılarda geçer ve eskiler derler ki, bu neviden sözler bile edebiyatta asaletsizliktir.

Halbuki siz, dokunulmaz ve hele aslâ yemez içmez varlıklara, meleklerle krepdöşin'den don biçiyor ve hasseten bunu ıslattırıyor-sunuz. Yeni şiir telâkkisinde, eskilerin bu kaydine hiç yer kalmamış mıdır?

Gülüştük . . .

Ve mehtabın keyfini kaçırmadan yola koyulmak için dağarcıklarımızı topladık.

(Halk Türküleri) (1)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

I

A sevdiğim senin kalbin tunç gibi
Sevip sevip ayrılması güç gibi
Hazreti İsmail'e inen koç gibi
Ben sana kurban geldim sevdiğim

★

A sevdiğim geçmez oldun buradan
Selâmi sabahi kestini aradan
Sana bir güzellik vermiş Yaradan
Alemleri kırarmısın sevdiğim

★

A sevdiğim kimler verdi öğüdünü
Ben sevdiğim senin gönlün büyüdü
Ezel benden gayri dostun yoğudu
Şimdi benim olamazmısın sevdiğim

(1) Bu Türkü Çorum Millî Kütüphanede 2242/316 No daki kitaptan alınmıştır.

II

Çıka bilsem neredübanın başına (1)
Güneş doğmuş hançerinin daşına
Henüz yetmiş on üç on dört yaşına

Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim.

★

Benim kuzum kamarada raslanır
Aşık olan eşiginde yaslanır
Şu benim cahil gönlüm ne zaman uslanır

Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim

★

Benim yavrum kamarada oturur
Gören âşıkların aklın yitürür
Senin sevdan başa bir hal getürür

Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim

★

Çentiyanın eğri büğrü nakışı (2)
Kekliktenmi aldın sen bu sekişi
Bin altunu değer her bir bakışı

Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim

★

(1) Bu türkü Çorum Millî Kütüphanede 2261/315 Numaradaki kitaptan alınmıştır.

(2) (Çentiyân) uzun ve geniş köylü kadın şalvarı.

Evlerinin önü çayır yazıdır
Koç koyundan apartmışlar kuzudur
Benim adım (Murad Munla) kızdır

Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim

III (1)

Gördüğüm düşleri kime yorayım
Uğradığım şehirlerde sorayım
Yedi iklim dört köşeyi dereyim

Dolanayım yarım böyle bir zaman
Dolanayım yarım seni bulayım

★

Görem dedim süremedim izini
Elimden aldırđım körpe kuzumu
Akdenizi bütün derya yüzünü

Yüze yüze yarım seni bulayım
Dolanayım yarım seni bulayım

★

Aştı derler kervan ile şu dağdan
Gözlerimiz görmez oldu dumandan
Kâbeden ötede Hintten Yemenden

Dolanayım yarım böyle bir zaman
Dolanayım yarım seni bulayım

(1) Bu türkü Çorum.. Millî Kütüphanede 2100 / 171 Numaradaki kitaptan alınmıştır.

Çocuk Oyunları

A. TULU

Oyun, hayata hazırlamak ve vakit geçirmek gibi iki çeşit karakter taşır. Çocuk oyunlarında birinci, büyüklerin oyunlarında da ikinci vasfın üstün olduğu görülür. Halkımızı maddî ve manevî gelişmelere, adali ve zihnî olgunluğa ulaştıran bu günkü ve dünkü oyunlarımızı tetkik etmek folklorumuzun henüz pek aydınlatmadığı bir mevzudur. Bu hususta yapılacak çalışmalar bizim için bir değıl, bir çok kıymet olacağına inanıyoruz.

Evimiz Edebiyat ve Dil komitesi mahallî tetkiklerden oyunların ve bilhassa çocuk oyunlarının derlenmesine hususî bir ehemmiyet vermektedir. Dergimizin eski sayılarında «Aşık oyunu» V. b. gibi kıymetli derleme ve yayınlarda bulunan Evimizin muhterem Başkanı Bay Nazmı Tombuş'un ve diğeri hemşerilerin

yardımlarına ve yadınlatmalarına güvenerek bu sütunlarda Çorum'un çocuk oyunlarını tetkik ve neşredebiz.

Buralı olmıyan benim gibi bir kimse için yerli tetkiklerde bulunmanın zorlukları meydandadır. Bazı yanlışlıklara düşmemek için herkesin yardımını dilemekteyiz. Birçok oyunlar, az çok bir farkla, bütün memlekette yayılmıştır. İcabederse daha fazla bilimmem gereken bu çeşit oyunlaadan çocukluğumu geçirdiğim yerinkini de tetkik edeceğim.

Çocuk oyunları mevsimlere, kız ve erkeklere göre değışir. Meselâ İlbaharda oynanılan bir oyun Yazın pek oynanmaz; kız oyununu erkekler oynamaz; dinî ve millî gece ve gündüzlerin hususî oyunları vardır. Oynanan yerin de oyunda tesiri vardır. Mahal- lin sanat ve hareketlerini oyunla-

rında görmek çok zaman mümkündür. Zaman ve hadiselerin de oyunlar üzerindeki rolü mühimdir. Herkesi saran bir hadisenin o haftanın oyunları içine girdiğini görürüz.

Hodak Oyunu

Bu gün oynanmayan Hodak en az üç kişi tarafından oynanır. Malzeme : her çocuk için uzunca birer değnek, emen denilen ve toprağı bir karış derinlikte kazarak elde edilen çukur ve bir de hodak denilen ve kaymayı iyi temin edebilmek için büyükbaş hayvanların art ayak aşık kemiğı seçilir.

Oyuna başlamadan önce güdekçi (ebe) nin ayrılması lâzımdır. Bu oyunun güdekçiliğı pek zor bir iş olduğundan hilesiz seçilmesine dikkat edilir. Her çocuğun değneğı bir çocukta, seçicide toplanır. Seçimin şekline göre seçici de güdekçi olmaktan kurtulamaz. Seçici, kendi değneğı de içinde olarak topladığı değnekleri iki eliyle tutar, başı hizasına

Tetkik edeceğimiz oyunun bu şartlarla olan ilgi derecesini gözönünde tutarak ilk olarak Çorum'un « H O D A K » oyununa geçiyorum.

kadar yükseltir, başının üstünden arkasına atar ve kımıldamadan olduğu yerde durur. Bütün oyuncular arasında heyecan belirir. Seçici gayet küçük adımlarla geri geri yürür. Oyuncular bu hareketi heyecanla takibederler ve çocuğun sopaları görmek için bakmasına müsaade etmezler. Seçicinin ayağı ilk olarak kimin değneğine dokunduysa değnek sahibi güdekçi olduğunu yeisle anlar. Diğer oyuncular da yorucu ebelik işinden kurtuluşlarını büyük bir sevinç haykırısıyla karşılarlar.

Şimdi oyun başlamıştır. Güdekçinin vazifesi değnek ile iterek hodağın emen içine girmesini temin etmektir. Diğer oyuncular ise değnekleriyle, ebenin bu arzusunun yerine getirtmemek için, hodağa vurarak sağa sola kaydırırlar.

Oyun bir neş'e ve faaliyetle devam eder. Eğer ebe hodağı emene koymağa muvaffak olursa, yahut hodak hareket etmekte iken bir çocuğa değneğı ile dokunabilirse güdekçilikten kurtulur. Dokunduğu çocuk güdekçi olur; oyun böylece devam eder.

Güdekçi hodağı emene sokarsa ebelikten kurtulur ise de kimin güdekçi olacağı belli değildir.

Bu halde oyunun güdekçi seçme kısmı tekrar edilir. Dikkat, zekâ ve uyanıklık, el, ayak, kol ve bacağın işlemlerini isteyen bu oyun eski oyunlardandır. Bu gün otuz yaşından kimseler bilmiyor. Yazın ve gündüz oynanır, kenar mahallelerde fazla rağbet edilir. Sebebi de geniş ve düz yerlerin oralarda çok bulunmasıdır.

Nerelisiniz ?

A. TULU

Bir arkadaş tanıdım. Galiba lı idi. Lâkin sorulunca İstanbullu olduğunu söylerdi. Bu şekilde yaptığı yalancılığın kendisine şeref değil, şerefsizlik getireceğini bilmesi lâzımgeldiği halde

Çok defa gurur gibi aşağılık huylardan habersiz olmadığını keşfettim. Vakıta İstanbul ile ilgisi yok değildi. Lâkin çok defa sıkılacak kimselerin bile « İstanbullu musun ? » sualine « işte o gibil » diye müphem ve utankaç cevaplar verirdi. Münasip fırsatlarla ken-

dince müşkül olan bu sualler karşısında kat'i bir tavurla, « İstanbul için, ortasından ! » diye cevaplar vererek onu cevap vermek azabından kurtarırdım. Bu şekilde hareket etmesi hemşerilerine hakaret sayılacağını tasavvur etmez mi idi, bilmem ki...

Nerde doğarsa doğsun, bir insan için Türk olmak ne mutlu bir şeydir ! Yurdun her parçası yüzümüzü kızartmak değil, göksümüzü kabartır. Şahsî meziyetlerimizin çokluğu yurda, millete iftiharlar kazandırır.

Çorumda Söylenilen Bilmeceler

Derleyen : Eşref ERTEKİN

— 37 inci Sayıdan Devam —

Geriden baktım bir dayak içine girdim kırk ayak üstüne çıktım kapusundan baktım ıgıldanak aktım. (Minare.)

Dere tepe cingil küpe. (Zoval.) (1)

Dağdan gelir takır tukur ayağında sanki bakır. (Tosbağı.)

Dağdan gelir taştan gelir eğlenmiş arslan gelir. (Sel.)

Dağdan gelir taştan gelir gö... açık eniştin gelir. (Geçi.)

Boynu uzun kaz gibi karnı tulumbaz gibi kırk araba odun yaksam yine altı buz gibi. (ocakla baca.)

İki dereden sel gelir beş arkadaş karşı varır. (Burun ve suyu.)

Dağda bey oldum bağda bey oldum Allah beni şaşırdı at pisliğine düşürdü. (Çalkı süpürge.)

Var leyli gel leyli bir ayak üzre tur leyli (Kapu.)

Aktır tarlası karadır buğdayı

(1) Zoval : Kızılık yemişi.

el ile ekilir dil ile dökülür. (Kâhat, mürekkep, yazı.)

Yedi delikli tokmak sendede var bilmiyonmu ahmak. (Baş.)

Başı benzer eriğe girer çıkar deliğe. (Kahve döğdükleri dibek demiri.)

Edepsizler sokağa atar edeppler yağlığa sararda cebine kor. (Tükrük, sü..)

Yer altında kürklü koca. (Soğan.)

Bir gücücük kumbara zahra çeker anbara. (Kaşık.)

Dam ardında cimçort. (Yağmur damlası.)

Kar yağacak kar yağacak karın üstüne gün doğacak eşekler çağrışa bağrışa göge çekilecek. (Bahar gelecek hayvanlar göveren otları yemeğe gidecek.)

Kemkemi lâlek kemiksiz lâlek sümsümü lâlek sümüksüz lâlek. (Kelepek.)

Ektim nohut, bitti soğut, yap-
rağı kıt, kendi armud. (Zeytün.)

Dağda eliman suda süleyman
arşın ayaklı burma bıyıklı. (Do-
muz, Balık, Leylek, Tavsan.)

Karanlık yerde kaptan asılı. (Ciğer)

Bir dedem var girmez eve kes-
tim kellesini girdi eve. (Şemsiye.)

Dünyaya geldi cansız. Ahirete
gitti imansız. Uçmağa girdi şeksiz
gümensiz. (Peygamberin nalini.)

Bir adam bir bağçeye girmiş
bir torba nar almış bağçenin yedi
kapusu var imiş ol adam hangi
kapunun önüne vardı ise torbasın-
daki narın yarısını bıraktırmışlar
en son yedinci kapudan çıkmış
bakmış torbasında bir nar kalmış
bu adamın torbasında kaç nar var
imiş. (128) Nar var imiş.

Yer altında dedem sakalı.
(purasa.)

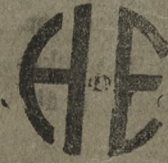
MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Té sis Tarihi : Nisan 1938

SAYI : 39

1 Ağustos 1943

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası